

La recuperació de la Capçalera del Circ

Capçalera i voltes del Circ de Tàrragona | fotografies i plans d'Andrea Bruno i Jordi Casadevall

Retrobar el discurs que va guiar una intervenció de fa deu anys resulta un exercici enriquidor; hauria de ser gairebé un exercici obligat, i encara més en el marc d'una ciutat i d'una professió que té permanentment obert aquest debat sobre les restes històriques.

Revisc aquest pensament mentre recordo el primer impacte que vam tenir quan l'Andrea Bruno i jo vàrem visitar les excavacions. El lloc era estrany, amb el Cine Coliseum enderrocat, els paraments de la muralla i de la torre queixalats i manipulats per successives reutilitzacions i amb les restes del garatge Cèsar encara presents com una altra ruïna —aquesta poc edificat— del nostre segle. Al darrere i al costat de tot això s'amagaven els arcs i les voltes de la façana del circ, amb el conjunt dels atroïnats edificis de la baixada de les peixateries imposant-se sobre el lloc.

És a dir, ens trobàvem davant d'un «llibre» de la història de la ciutat, un llibre amb diferents capítols i amb les pàgines de cada capítol escrites.

Les preguntes que sovint ens hem de fer davant de les intervencions en edificis històrics eren les conegudes: quines pàgines hem de conservar? Quines podem arrancar i sobre quines podem escriure?

Penso que vàrem tenir molt clar des del començament que s'havia de conservar la muralla. Fa deu anys això no ho estava tant, de clar; recordo sectors d'opinió que volien anar a fons i exposar directament els arcs de la façana a la Rambla vella, conscients que allò era el que tenia més valor patrimonial i podia donar més publicitat als grans esforços que es feien

per situar la Part alta en el mapa de les ciutats amb restes romanes.

El nostre argument no era només conservatiu —els especialistes, de fet, recomanaven evitar l'exposició directa a la intempèrie dels carreus de la façana després d'haver constatat la degradació d'algunes parts de la muralla amb la mateixa orientació— sinó que pensàvem que una exposició oberta de la façana repercutiria negativament en una comprensió global d'aquella part de la ciutat: la torre no s'entendria deslligada de la muralla, la façana del circ tampoc, potser per manca de dimensió, i les restes dels murs de les voltes apareixerien com una sèrie de pedres escampades al final de la corba de les grades que ara podiem entreveure.

Al contrari, sempre vam estar convençuts que la conservació i la restauració de tots aquells elements ens ajudaria a explicar els diferents capítols de la història de la ciutat, situant-los amb el seu valor relatiu, i que la nostra feina s'havia de centrar només a posar l'accentuació, perquè un lector menys preparat pogués entendre senzillament el valor específic de cada capítol.

D'aquí en va sorgir el projecte que consolidava la muralla i, per tant, l'espai entre ella i la façana del circ. S'aprofitava aquest espai per cobrir-lo amb unes peces de vidre que protegrien la façana i es creava una «gran vitrina» per exposar la millor peça del conjunt. L'accés a la vitrina es produiria travessant una porta-esclatxa que fèiem a la muralla i que a la nit permetria tancar i protegir el recinte. La direcció esbiaixada dels seus brancals suggeria les visions de la façana des de la Rambla vella, que accentuava l'interès per la visita i era dignificada per l'arribada

mitjançant la monumental rampa, dipositada sobre la catifa de gespa, que actuaria d'espai separador fins a la vorera urbana.

L'arribada fins a la façana es convertia així en un ritual que feia augmentar la sorpresa pel descobriment de la monumentalitat dels arcs de la façana, l'escala de la volta llarga i la dimensió de les recuperades escales d'accés a les grades. S'entendria llavors tota la construcció del circ, el paper dels murs de les voltes i les seves restes, fins a la corba de les grades intuïda pels espectadors, i es podria valorar la seva dimensió real, ocultada per les successives construccions que ocultaven la seva llargada fins a l'antiga seu de l'Audiència.

El posterior enderroc del garatge Cèsar i la reordenació de l'entorn ens sembla que ha consolidat la idea inicial, especialment en la direcció de mantenir la muralla, on ara la visió llunyana permet entendre el paper de la torre com a element defensiu en un angle del recinte emmurallat.

El debat a la Part alta continua obert, els límits dels enderrocs encara no estan definits i els criteris de les intervencions van enriquant permanentment el debat en aquest camp, tal com podem constatar en les altres intervencions públiques de la Part alta.

Andrea Bruno i Jordi Casadevall, arquitectes

Tàrraco versus Tarragona. Un fals dilema

La problemàtica de les ciutats històriques ha generat, des de sempre, encensos debats en què els arguments i les propostes es decanten, indefugiblement, cap a la defensa dels interessos de cadascun dels grups que s'hi senten implicats. Un debat, per tant, normalment mancat d'objectivitat i d'equilibri i, per tant, també, difícil de resoldre.

Tot territori —la ciutat inclosa— és una realitat acumulatoselectiva del procés històric particular que li ha tocat viure. Res no és immutable; més graduals o més sobtades, les transformacions físiques no són altra cosa que la resposta natural a les noves situacions socioeconòmiques i a les noves necessitats funcionals que se'n deriven.

Tarragona és un exemple paradigmàtic de ciutat històrica: amb més o menys intensitat, des de la seva fundació pels Escipions, l'any 218 a.C., la ciutat no ha experimentat cap mena d'interrupció en el seu procés de creixement i/o de transformació. Paral·lelament a aquesta realitat, Tarragona ha anat incorporant en el seu paisatge urbà, al llarg del temps, vestigis de les diferents èpoques històriques precedents, conformant un escenari en el qual contemporaneïtat i història conviuen, amb una constant —i interessant— emergència de les traces de les ciutats anteriors en la pell de l'actual. Dos mil dos-cents vint anys després de la seva fundació, Tarragona és una realitat complexa caracteritzada per una més o menys pacífica convivència dels elements residuals de cadascun dels capítols de la seva història.

Fins no fa massa temps, el procés de selecció —allò que obtenia continuïtat, que romanía, allò que era substituït— es feia de manera espontània i natural, d'acord amb les necessitats funcionals de cadascuna de les etapes històriques i, sobretot, en aplicació d'un criteri secular: l'economia de mitjans. Això és el que explica per què es van conservar, a tall d'exemple, bona part dels elements estructurals del circ romà, un tram del recinte emmurallat —amb totes les seves adaptacions al llarg del temps— o els murs del gran recinte del fòrum provincial. Llur conservació no és el fruit ni el resultat de cap mena de dictamen, sinó d'una estricta dinàmica lògica. Una dinàmica sostenible en uns moments històrics en què les coses succeïen al ritme de les estacions —és a dir, de manera pausada— i en els quals tant la mentalitat com les disponibilitats tecnològiques relacionades amb la construcció i amb la urbanística conduïen més fàcilment a unes posicions conservacionistes que no pas a les renovacionistes. D'unes èpoques en què, més per necessitat que per sensibilitat, les coses eren com eren.

El debat s'enceta amb la planificació —l'exemple del segle XIX— i, molt més virulentament, a partir del canvi radical de model socioeconòmic que determina les intervencions urbanístiques massificades de la segona meitat del XX. Un debat en el qual, d'altra banda, no hi ha norma possible

i que, per tant, ha estat i estarà sempre supeditat a un conflicte de sensibilitats i d'interessos, en el qual, a més, la política de fets consumats —irreversible— afavoreix sempre els més forts, normalment alineats més amb els interessos que no pas amb les sensibilitats.

En aquest context, Tarragona ha anat definint el seu propi paisatge i el seu particular dilema, certament erràtics, l'un i l'altre. El resultat, d'alguna manera, ha estat la concreció d'una ciutat històrica en la qual prima, però, el monument, i en la qual manca —en realitat— l'autèntica ciutat.

Encara avui no se sap ben bé quina és la quota que la ciutat vol concedir a la seva vessant historicomonumental ni quin és el paper que aquesta component haurà d'ocupar en aquest aspecte en la dinàmica socioeconòmica de la Tarragona d'avui i del futur. Definicions importants, essencials, per poder establir una autèntica política patrimonial, sòlida i coherent, i per poder reconduir una situació que, en alguns aspectes, i com a conseqüència del procés mateix, ens ha arribat desequilibrada: és certament irrefutable que les Tarragones de les successives fases històriques es fan presents en la Tarragona actual de manera molt fragmentària. Prendre consciència d'aquesta fragmentació —d'altra banda, en molts aspectes, irreversible— i cercar —des de la planificació— mesures per reequilibrar la situació són accions imprescindibles per cohesionar el discurs històric contingut i conservat en la ciutat i, per tant, acabar amb el fals dilema entre patrimoni i progrés. Un reequilibri que, tenint en compte les circumstàncies, no pot acabar només amb la salvaguarda i la incorporació en el paisatge urbà d'alguns dels components que manquen al conjunt (arquitectura domèstica, xarxa viària urbana...). Cal vertebrar-lo entorn d'una política d'equipaments (museus, centres monogràfics d'interpretació...) que donin cohesió i sentit a allò que, sobre el territori, ha perdut, per parcial.

La rendibilitat social del patrimoni ningú no gosa discutir-la. La seva rendibilitat econòmica, encara sí. Fer-ho, però, en una ciutat com Tarragona, és desconcertant i greu: denota un absolut desconeixement d'allò que realment pot donar a la ciutat un plus diferencial; denota una preocupant manca d'imaginació; denota un greu dèficit, cultural i de sensibilitat, en qui ho proclama. El dilema «ciutat o patrimoni», en realitat, no existeix: és un fals dilema. El problema real és la mediocritat.

Francesc Tarrats, director del MNAT

